

מילואים הלכות פסח סימן תעא תעב המשך מעמוד קודם

לחוש כזה לזלזול בכבוד השבת.
(28) אמנם לגבי טבילה בערב ראש השנה, כתב לקמן (סי' תקפא סי' כו) שלא יקדים לטבול לפני השעה שקודם חצות.
ולענין רחצה ביום שישי משום כבוד השבת, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני שבת ח"א פ"ה סי' א) שכבר מהבוקר ניכר שרוחץ לכבוד שבת.
(29) ולענין החיוב להטהר לרגל בזמניו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' קכח סי' קסד) ולקמן (סי' תרו סי' יט).
ואף שמצוה לרחוץ בערב שבת ויום טוב, כתב לעיל (סי' רס סי' א) לגבי ההולך להתרחץ בבית המרחץ, שיחזר שלא יעשה כן סמוך לשבת, כדי שלא יבוא על ידי מצות הרחיצה לחשש חילול שבת.

סימן תעב

דיני הסבה וארבע פוסות

[משנ"ב סי' א]

כדי לזכור מקדו (וכו'), ספק משתקשף ולא ישתקשף.
(1) ובכדי שלא יתאחר בעשיית הסדר, כתב לעיל (סי' תנח סי' ד) שלכתחילה לא כדאי לאפות מצות בליל יום טוב, מלבד עוד קילקולים שיוכלים לבוא על ידי זה.
(2) ומטעם זה כתב הקצושי"ע (סי' ק"ח סי') שאף יסדר מבעוד יום את הכרים שמיטב עליהם, וכן אם מנהגו ללבוש קיטל, כתב שם (סי' ש"ז) שיוכין אותו מבעוד יום. וכן לענין כל ההכנות לליל הסדר, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני פסח פי"ו סי' א) שיש להכין הכל קודם שילך לבית הכנסת להתפלל, כגון המצות והיין הכוסות והכיתות, וכן את סדר המקומות להסיבה.
ולענין סידור שולחן הסדר, כתב המכתב סופר (ח"א דף ק"ב ר"ה קדש) שראוי לכל ירא שמים לסדרו בעצמו לאחר חצות, ולדקדק במסות שנעמיד למסובים שיהיו מסוגים כשיעור ולא יהיו פגומים, והוסיף שכן היה נהג אביו החתם סופר, שהיה מוכן את השולחן בזריזות נפלאה ובשמחה עצומה.

לדעת שאר האחרונים אין הכרח לדבריו ויתכן שטיגון נחשב כמו בישול, הנהג השעתי"צ (שם סי' נב) דין זה בצ"ע למעשה. וכתב, שלפיכך אם אין בחתיכות כזית ויש בהן תואר לחם, ראוי שלא יאכלם אלא בתוך הסעודה.

[משנ"ב סי' כא]

לא שף קלל כל עקר דינא דמתפרסם.

(26) אמנם, לענין אכילת חולה או זקן, כתב הרמ"א לעיל (סי' תסב סי' ד) שאפשר להקל באכילת מצה עשירה אם יש להם צורך בכך, ואם כן לגביהם שייך דין זה של השריע.

[משנ"ב סי' כב]

לכת"ק (27). אחר חצות (28) ילף לביחית המרקין ויטבל לכבוד הק"ל (29).

(27) ולענין דבר הרמ"א שצריך לגלח בערב יום טוב, כתב השו"ע לעיל (סי' תסח סי' ה) שעל ידי ישראל מותר לגלח רק עד חצות (והחלק השו"ע הרמ"א שם אם מותר לעשות כן גם במקום שלא נהגו לעשות מלאכה בערב פסח). ולגלח על ידי נכרי, כתב במשנ"ב שם (סי' ק"ה) שיש להקל אף אחר חצות.

ומה שכתב הרמ"א שצריך ללבוש בגדים נאים כמו בשבת, אף שבשו"ע לקמן (סי' תקט"ב סי' א) כתב שבגדי יום טוב צריכים להיות יתור נאים משל שבת, ביאר המחזיק ברכה (אות ד) בשם עבודת הגוף, שכונת הרמ"א שצריך ללבוש מבעוד יום כמו לפני שבת.

ואם הל' יום טוב במוצאי שבת, כתב הכף החיים (סי' תקט"ב סי' כג) שאת בגדי השבת לא יחליף לבגדי יום טוב כשכתב סמוך לחשיכה, משום שנראה כמכין משבת ליום טוב, אלא ילבשם מבעוד יום ויכין בהם גב לכבוד שבת, או שלא ילבושם במוצאי השבת עד שיהיה לילה וראי. והוסיף ה"בן איש חי (שנה א' פ' צג) הלכות ערב פסח שחל בשבת אות ד). שכשלוש בגדי יום טוב בשבת אחר מנחה, יחליף גם את הכתונת מחשש שגאו דבק בה פירור קטן של חמץ. והגרי"ח קניבסקי הורה בשם אביו (מכשני תורה יום טוב עמ' ר"ב) שיש ללבוש את בגדי יום טוב כבר מערב שבת, שאם בשבת בסמוך ליום טוב ילבושם יש

הלכות פסח סימן תעב

המשך מעמוד פ

(17) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי' ד), שבגד זה הוא בנד מתים, ולבושים אותו כדי להכניע את הלב שלא תווד דעתו מחמת המהגת השמחה והחירות שנהגים בלילה הזה. והגרש"ז איערבך הביא (הלכות שלמה שם ארדות הלכה הע' 136) שהמנהג ללבוש קיטל בבבל השנים, ולהיכנס עם הקיטל לבית הכסא, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תרי סי' יח) שאין להיכנס עמו לשם כיון שהוא מיוחד לתפילה, אך להשתין עמו מותר. ואף שכליל הסדר לבישת הקיטל היא לצורך סעדו ואם כן לכאורה אינו מיוחד רק לתפילה, ביאר הנרי"ש אלישיב (נזי הקודש פ"ב הע' ה) שלבשתו בליל הסדר גם בשעת הסעודה אינה מורידה את הקיטל מן קרשיתו, כיון שכל אכילת הלילה הזה היא מצוה.

[שע"צ סי' יז]

מפנין שפיקה שעה אסת לקני ק"ל (18).

(18) ומי שלא הספיק לנהוג אבילות כלל קודם החג, שבאופן זה עדיין לא בטלה ממנו אבילות שבעה, כתב השו"ע הרב (סי' שנהגים שלא לחסב, כיון שהסיכה נחשבת כדברים שבצינעה, ואבל זה הרי חייב לנהוג מנהגי אבילות הנהגים בצינעה.

ולענין ההלל בליל הסדר, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תפ סי' ב) שהאבל אומר ויגמר את ההלל, ואף שבבית האבל לא אומרים הלל, ביאר השו"ע הרב (סי' ה) שהלל זה הוא הובה ולכן חייב בו האבל.

הנהגים כשיטת השו"ע שאשה חשובה צריכה להסב, כתב בר"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה ב) שכוון שנוקטים כדעת המרדכי שהנשים עלנו כולן חשובות, לכן [לדעתם] בזמנינו כל הנשים חייבות להסב כמו האנשים, ואם אכלה בלא הסיכה חייבת לחזור ולהסב [כמבואר בשו"ע הול"ק (סי' יז) לענין מי שאכל בלא הסיכה].

[משנ"ב סי' יג]

אלא יושב פ"ק (16) וכי, ומכל מקום הלבוש אין מוה"ק ב"ה (17).

(16) ומטעם זה, כתב הערוך השלחן (סי' ג) שיש לבאר מדוע גנוסה הימה נשתנה שבמשנה לא החזרה השאלה ישבכל הלילות אין אנו מסובין הלילה הזה כולנו מסובין, והוא מפני שבזמננו בכל הלילות היו רגילים להסב ולא היתה תמיהה בהסיכה של לילה זה.

ואף שבנשים סמכו להקל כדעת הראב"ה, מיזם באנשים לא סמכו להקל כדבריה, וביאר הגרש"ז איערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות מ) שתקנת הסיבה לא היתה לכלל הנשים כיון שלא היה דרכן בכך, אלא רק לנשים חשובות וכמו שכתב השו"ע, ובהכרח שאצל הנשים תלידה מצות ההסיכה לפי הרגל בכל השנה, וכיון שבזמנינו לא נהגו להסב כלל ממילא פטורות מהסיכה, אבל אצל האנשים תיקנו חז"ל לכולם בשוה, ולכן גם בזמנינו אין מקום להקל.

הלכות פסח סימן תעא תעב

(ו) וקטן (יג) שאינו יודע מה שמספרין בלילה מיציאת מצרים (יד) מותר להאכילו (ח"ה סימן קנה). ויש נוהגין שלא לאכל חננה בערב פסח כדי לאכל (טו) מרור (ו) לתאבון (תאיו ניה ח"ה). וכן ביום ראשון של פסח כדי לאכל בליל שני לתאבון. (טז) וכן נוהגין קצת *] למעט באכילת מצה ביום ראשון מהאי טעמא (כל כ"ז). ויש מחמירין עוד שלא לאכל פרות כדי לאכל התרופה לתאבון, ואין לחש לפניהם ההוא. ויש מחמירין שלא לפרך או לשבד המצות בערב פסח שלא לבוא לאכל מהם (מהרי"א). (יז) ואין לחש גם לזה. מצה שנאפה פתקנה ואחר כך נתפררה (ח) (יח) ונלושה (יט) בינו וישמן. (כ) אינה נקראת מצה עשירה ואסורה לאכלה בערב פסח (מהרי"ם): ג (כא) אם התחיל לאכל קדם שעה עשירית ומשכה סעודתו עד הלילה, דינו כמו בשבתות ושאר ימים טובים, שנתבאר סימן רעא סעיף ו: (ימצנה ט) (כב) לרחץ ולגלח בערב יום טוב וללבוש בגדים נאים כמו בשבת. וצ"ל לעיל סימן רס ורסב):

ו יוד דבש חר"ף
וזה הכנס הראש
סמא דקמחול ע"ק:

תעב דיני הסבה וארבע כוסות, וכו' ט"ז סעיפים:

א איהנה שלחנו ערוף מבעור יום (א) כדי לאכל מרר (ב) בשתתשוף. בראף אם הוא (ב) בבית-

א בתיא פחית ק"ט
וכבולש רש"י
ב בראף ע"פ

שערי תשובה

[*] למעט באכילת מצה ביום ראשון כו'. וקם באגרות הרפ"ז לענין סעודה כי פסח שחל יום ראשון בשבת, שב ראית עדיף, ודודן הוי כע"פ משום ספק חר"ט שני ט"ג, וט"מ לאכל אינה פרי מעט פרי שעור לכמה הלא תרפה משום סעודת אכילת מצה לתאבון בליל ראשון חב, ע"ש. ונראה מי שאינו מבטל בשום פנים מסודה"י מה שילמד כל אדם. וכתב רש"י: אין מקורין תאכל בע"פ:

באר היטב

(ו) וקטן. ויהי קטנה, מ"א: (ו) לתאבון. ואין למנהג זה טעם, צ"ח ע"ח: (ד) ונלושה. אבל ספרנו ונחבשלה מרר לאכל ומרר במ"מ דהוי מצשה קדחה ונחמה, מהרי"ל, עמ"א וכו' (ט) לרחץ. אחר מצות ילף לבית המרחץ וטבל ואמר תפלת המערה ועסק בדיני קרבן פסח. ובשלה"ה קעמיק מסודה"י מה שילמד כל אדם. (ב) בשתתשוף. ע"פ וראשון:

משנה ברורה

מצה עשירה, ורוצה לומר, (כז) דאף שהתחיל בזמן הסדר, מפל מקום צריך להפסיק ואינו מותר לאכל רק עד בית השטוח, ואחר כך צריך להמתיק עד שיהיה וראי לילה, וכמו שנתבאר בסימן תעב, ופונס מפה על השלחן ומקדש, וזהו שכתב המחבר דינו כמו בשבתות וכו'. ולפי מסקנת הפוסקים לעיל שם, (ג) אם שחה בין מהחלה בתוף הסעודה אינו צריך לחזור ולקרר ברכת הין רק קדוש לברך, ואחר כך אומר הנהג פנהג, וקשמיצ לאכילה בברך רק יצל אכילה מצה ולא 'המוציא' פינו שיהא בתוף הסעודה. ואכן לפי מנהגנו שמברכין על כל כוס וכוס, משיאם דכל כוס וכוס מצה בפני עצמה ותקנו חז"ל ברכה עליהם, (כז) נראה דאפילו בנה צריך לברך על כל כוס וכוס, ולא מפרט בפנה שברך מהחלה על הין בסעודה. (כט) וכתבו האחרונים, דלפי מנהג רמ"א לעיל בסימן תמד דאין נוהגין לאכל מצה עשירה אפלו בערב פסח, לא שנה כלל על עקר דינו דמחבר, דברי לא אכל פת מהחלה ולא שנה לומר התחיל בסעודה: (כ) לרחץ²¹. אחר מצות²² ילף לביחית המרחץ ויטבל לכבוד הגלגל²³. ואחר תפלת המערה נכון שיתעסק בדיני קרבן פסח, ויחשב לו הקדוש ברוך הוא כאלו קים בפעל. ובשלה"ה העתיק מסודה"י מה שילמד כל אדם. (ט) ואין מברין האכל בערב פסח:

א (א) כדי לאכל מרר. לא בראף, (ב) ותפנה, כדי שיהיה אפשר לו להתחיל הסדר בראף משתתשוף ולא ישפחה²⁴: (ב) בבית המרחץ. ורוצה לומר, שעוסק בלמודו, והוא הדין לענין תפלה צריך לנרע עצמו

(יג) שאינו יודע²⁵. אכל אם יש בו דעת להבין אין להאכילו מצה²⁶, וברשינו: "והיה לבנה וכו' בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שצמחה ומרור מנחים לפניך", (יד) ואם מלא הבן כבר ברכו במצה לא שנה לומר בעבור זה, שאינו חדוש לקטן. ואין חילוק (טו) בין קטן לקטנה²⁷: (יד) מותר להאכילו. כל היום²⁸: (טו) מרור לתאבון. ואין למנהג זה טעם²⁹ [אחרונים]: (טז) וכן נוהגין וכו' ביום ראשון. וכן מהנחה ולמעלה³⁰, מן הדין צריך לנהר בקל יום טוב ראשון מפני שהוא ערב יום טוב שני³¹, כמו שכתב המגן אברהם בסימן תכס סעיף קטן א: (יז) ואין לחש גם לזה. בינו שאינו רגיל באכילת מצה כל השנה: (יח) ונלושה וכו'. דכלא נלושה פשיטא האסור, שיוציאין בפרוהין בלילה יני חובת מצה, וכן שפתבנו בסימן תסא סעיף ד במשנה ברורה: (יט) במין וישמן וכו'. בין שנאפית אחר כך שנית³², (טו) בין שלא נאפית ורוצה לאכל כמו שהיא: (כ) אינה נקראת וכו'. דלא נתבטלה מפנה שם מצה על ידי זה. הימפל מקום לצאת בה יני מצה בלילה (ח) אין כדאי, לפי מה שנתבאר לעיל בסימן קסח במשנה ברורה סעיף קטן נט, ע"פ שם³³, (יח) וכן לחש ליש מי שאומר דגם זה בכלל מצה עשירה. וכל זה בשלא בשלה, אבל אם בשלה, וכמו שנוהגין במדינותינו לעשות פדירים ממצה, שקורין קניידלע³⁴, או מצה (ט) מבשלת (כ) בכלי ראשון³⁵, מותר לאכלה (כא) קדם שעה עשירית³⁶, דנה בנדאי לא מקרי מצה, וכתבאור בסימן תסא: ג (כא) אם התחיל לאכל וכו'. הנינו

שער הצינור

(יז) תרומת הדין: (טו) אחרונים: (טז) מגן אברהם, ודלעיל בסימן קסח סעיף י, ונראה שיש מה חאר להם צדן וכתבאור שם, ע"פ שם³⁷: (ח) ע"פ שם במשנה ברורה דמבאר שם דבאפיו נפי אין נכון לאכל כי אם בתוף הסעודה: (יח) ע"פ בחוק יעקב, והעתיקו הפר"ק בדיני, וכן כתב הגר"ז: (יט) ואפלו אין פרוורין רק יש בהם בנות שפרכין עליה 'המוציא', מפל מקום לענין מצה אינו יוצא בה משום דביצינן טעם מצה, וכן כתבו הגר"ז ובחידושי רבי עמיקא איז: (כ) האם שורה המצה בקערה, אף שהוא רותח לא מקרי בשלה³⁸. ולענין טהור, הדין חמי אדם מקלים כמו בשלה, ובפר"ק נגדים מספיק בזה³⁹. וצ"ח לעיל סימן קסח במשנה ברורה סעיף קטן נו ובשער הצינור שם⁴⁰: (כא) דלאחר פן אסור פינו שהוא מה מינים, ודלעיל: (כב) והוא הדין אפלו אם התחיל באסור אין צריך להפסיק וסגי בפורס מפה ומקדש [והר"א]: (כג) חקיעקב: (כד) הגר"ז, ע"פ שם: (כה) חקיעקב ומאמר מרדכי. ומה שכתב החקיעקב דמטכחת לה בשהתחיל קדם זמן אסור חמין, דמה במאמר מרדכי הנ"ל טעם שיש הפסק גדול, ע"פ שם: (כו) באר היטב, והעתיק סמא, ובאמת דין זה הדיקא בבית יוסף יורה דעה בסימן שעה בשם הפרדכי, ושם מבאר דנראה מן הפוסקים למעלה אין פרוורין כדי שישל אחר כך לאכל מצה לתאבון, ואפשר דהעתיק סמא משום מנהגו דאין אוכלין מצה עשירה כלל, אבל מפל מקום הלא יכול להכרותו בבקר בלהם חמץ בזמן סדר חמין: (כז) הגר"ז ופשוט:

תרגום: 1 אין זה מה שעקבא פיום תנתי, אלא מה שנקרא היום 'סדה', גדלקמן סימן תעג. 2 כפתאות (מקמח מצה) מבשלות.

הלכות פסח סימן תעב

ביאורים ומוספים

(משנ"ב ס"ק ג)

כדי שלא יישנו התינוקות³.

3) ומשום כך, כתב המהר"ל (מנהגים), סדר הגדה אות ג וחלכות שבת הגדול אות יז) שמשכיבים את התינוקות לישון בערב הפסח, כדי שיהיו נעורים לערב לשאול בשעת ההגדה.

ואף לולי הטעם שמוא ישנו התינוקות, כתב לעיל (סי' רעא ס"ק א) לענין קידוש בליל שבת, שימחר לקדש ולזכור את השבת בעת כניסתה, משום שכל כמה שמקדימים לקדשה הרי זה עדיף.

ועד היכן יש להחדרו בעשיית הסדר כדי שלא ישנו התינוקות, כתב להלן (ס"ק ג) שהוא עד אחרי אמירת יעבדים היינו, כדי שידעו את סיפור יציאת מצרים שזו התשובה לשאלותיהם, ובשעה"צ (ס"ק ב) צידד ברעת השריע שאף צריך למהר ולהגיע למוציא מצה, כדי שישאלו התינוקות למה אוכלים מצה, ונשאר בזה בצי"ע.

(שעה"צ ס"ק ב)

ומקטרים להאבילם כדי שלא יישנו⁴.

4) אבל להאבילם מצה, כתב השריע הרב (סכ"ג) שאם יש בהם רעת [כן מבואר מהראיה שהביא מסי' תעא], יתכן שקדם אמירת ההגדה אסור להאבילם ואפילו מעט, ובמו שנתבאר במשנ"ב לעיל (סי' תעא ס"ק יג) שקטן שיש בו רעת להביך אין להאכילו מצה, כיון שעל ידי אכילתה לא תהיה בעינו המצה שיאכל בליל הסדר לחידוש, והוא הדין כאן אין להאכילו בתחילת הסדר קודם אמירת ההגדה.

(משנ"ב ס"ק ד)

קא משמע לן דלגבי פסח אינו כן⁵ וכי, שפאמר יעל מצות וקוריים יאכלהו⁶ וכי, בישעה תראתה למצה⁷ וכי, בתר הגדה ומצה ומרור קריב⁸.

6) וכן לענין אכילת הפת ביום טוב ראשון של חג הסוכות, שמבואר ברמ"א לקמן (סי' תרלט ס"ג) שלא יאכלנה עד שיהיה דאי לילה, כתב במשנ"ב שם (סי' ק) שהוא משום שהוקשה אכילת כזית פת בסוכה לאכילת הפסח שרינה בלילה. והוסיף בביה"ל שם (ד"ה ולא), שאף אינו יכול לקדש מבעד יום ולאחר מכן בלילה לברך המוציא ולישב בסוכה ולאכול את הפת, כיון שסדר הקידוש הוא לברך ילישב ואחר כך שהחיינו, וממילא חייב גם לעשות את הקידוש בלילה.

6) אמנם לענין המנהג לאפות מצות בערב פסח לאחר חצות שהוא בזמן שחיטת הפסח, הביא לעיל (סי' תנח ס"ק א) היקש אחר, מהפסוק: יזבחתי פסח לה' אלקיך גר' שבעת ימים ואכל עליו מצות⁹.

7) ובטעם הרב כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק א), משום שאין קידוש אלא במקום סעודה, ושעת הסעודה היא בלילה.

8) אבל תפילת ערבית, כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק א) שיכול להתפלל מבעד יום אפילו בערב פסח.

(משנ"ב ס"ק ו)

בלילה פסח מצה להרבית, שנהו בכלל דרך תרות¹⁰.

10) וכן דעת הגר"א (כן ביאר בה"י הגר"ח טעניל ענין לג) שהוא דרך חירות ממש, ולא כמו שכתב בשריע הרב (סי' שהוא וכו' לחירות, ובשרית חתם סופר (אהע"ז ח"ב סי' קלז ד"ה אמנם) כתב עד טעם להניח משכנות של נברים, שהוא זכר למה שנאמר: וישאילום וינצלו את מצריים¹¹.

(משנ"ב ס"ק ז)

שישב בהסכה¹². רוצה לומר, ראשו משהו¹¹ לצד שמאל על המטה

או על הספקל וקרין סתת ראשו¹², אצל השלח¹³.

10) ובטעם מצות הסיבה, כתב השריע שהוא דרך חירות, וביאר השריע הרב (סי', ומקור דבריו מהרמב"ם). שהוא בדרך שהמלכים והגדולים אוכלים, לפי שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו היה משועבד במצרים הוציאו הקב"ה לחירות, לפיכך צריך לעשות כל מעשי הלילה דרך חירות.

11) ומה שכתב שצריך להטות את הראש, ביאר הגר"ח קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק ו) שדאי שבנוסף להטיית הראש צריך גם להטות את הגוף, אלא שחדש שאף שתחת גופו יש כרים ובסתר, מיזו צריך להניח כרים ובסתר גם תחת ראשו, וכן כתב בשרית אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה א) שצריך להטות את הגוף, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 22) שצריך להטות את ראשו ורוב גופו.

ועד כמה יטה גופו, דעת הגר"ש אלישיב (הגר"י דרוי בשמו, קובץ והגית גליון 22 ניסן תשע"א, עמ' 35) שיהיה נוטה קצת ולא יטה הרבה במידה שלא ירגיש נוח בישיבתו כך, ובשרית אור לציון (שם) כתב שיצדד גופו שיהיה נטוי בין שכיבה לישיבה, שהוא צידוד בזרית של ארבעים וחמש מעלות לפחות.

12) ואם מטה עצמו על גבי הידות הכסא שלו, דעת הגר"ח איערבך הגר"ש אלישיב (הגר"י דרוי בשמו, קובץ והגית שם) שישים כר על משענת היד וטה עצמו קצת על שמאלו. דעת הגר"ח קרליץ (חוט שני שם) שצריך לשים כר על הידות השמאלית וגב תחת ראשו.

ויש שנהגו להסב על גבי המיטה, וכן נהג הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נט) וכן נהג הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 10).

וכסא שמשענתו מסתובבת, אם מסוכב את משענת גב הכסא שלו לצד שמאלו ומוציא את ידו מחוץ למשענת שבעדו ונוטה על גופו, דעת הגר"ש אלישיב (הגר"י דרוי בשמו, קובץ והגית שם) שאין זו דרך הסבה, והוא הדין אם מגביה את ידו על גבי סטנדר או שולחן שביצדו אין זו דרך הסבה.

ואם מטה עצמו באייר, כתב בשרית אור לציון (שם) שאין זה דרך הסיבה ואינה דרך חירות, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגר"י דרוי בשמו, קובץ והגית שם), וכן דעת הגר"ח קרליץ (חוט שני שם).

13) לשון זה הוא מדברי רש"י והרשב"ם (פסחים צט, ב ד"ה ואפילו) שכתבו שיסב במטה ועל השולחן, ודקדק הגר"ח סאלווייניק (חי' הגר"ח טעניל ענין לג) שמבואר מדבריהם שהסיבה היא רוקא לפני שולחן, והוא נכלל בדין הסיבה דרך חירות. והוסיף, שלכן יש מקום לפאר את השולחן בכלים נאים כמבואר בשריע כאן, משום שהשולחן שלפניו נכלל במצות הסיבה שענינה חירות.

(משנ"ב ס"ק ח)

קב יעל הספקל, קן צריך לומר¹⁴.

14) וביאר הערוך השולחן (ס"ד) שישב על הספסל באופן שיעשה איזה הסיבה בלשדז, כגון שיניח בגדו או הפץ אחר על הספסל.

(משנ"ב ס"ק יב)

אינה צריקה הסקה¹⁵.

15) אבל אם אכלה את המצה או שתתה את הכוסות בעמידה, דעת הגר"ח איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט סי' ט) שיתכן שלא יצאה ידי חובתה, כיון שאין זה דרך חירות כלל והוא דרך אכילת עבדים, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח ע"פ פסקיו עמ' 22), והוסיף שהוא הדין לענין כל הפטורים מהסיבה כתלמיד אצל רבו וכדו¹⁶.

המשך במילואים עמוד 32

מילואים הלכות פסח סימן תעא תעב המשך מעמוד קודם

לדעת שאר האחרונים אין הכרח לדבריו ויתכן שטיעון נחשב כמו בשול, הניחה השעיהי' (שם סי' נב) דין זה בצ"ע למעשה, וכתב, שלפיכך אם אין בחתימות כוונת ויש כחן תואר לחם, ראוי שלא יאכלם אלא בחוץ הסעודה.

[משנ"ב סי' כא]
לא ש"ך ק"ל ק"ל ע"ק ד'נא ד'מקבר²⁶.

(26) אמנם, לענין אכילת חולה או וקן, כתב הרמ"א לעיל (סי' תטב ס"ד) שאפשר להקל באכילת מצה עשירה אם יש להם צורך בכך, ואם כן לביהם שייך דין זה של השו"ע.

[משנ"ב סי' כב]
ל'הק"ז²⁷, א"מ ת'צוח²⁸ ג"ך ל'בית-ה'מקדש' ו'קבל ל'כבוד ה'ק"ל²⁹.

(27) ולענין דברי הרמ"א שצריך לגלח בערב יום טוב, כתב השו"ע לעיל (סי' תסח ס"ה) שעל ידי ישראל מותר לגלח רק עד חצות (והחלקו השו"ע הרמ"א שם אם מותר לעשות כן גם במקום שלא נהגו לעשות מלאכה בערב פסח). ולגלח על ידי נכרי, כתב במשנ"ב שם (סי' קה) שיש להקל אף אחר חצות.

ומה שכתב הרמ"א שצריך ללבוש בגדים נאים כמו בשבת, אף שבשו"ע לקמן (סי' תקט"ו ס"א) כתב שבגדי יום טוב צריכים להיות יותר נאים משל שבת, ביאר המחזיק ברכה (אות ד') בשם עבודת הגוים, שסונת הרמ"א שצריך ללבושם מבעוד יום כמו לפני שבת.

ואם חל יום טוב במצאי שבת, כתב הכ"ף החיים (סי' תקט"ו ס"ב) שאת בגדי השבת לא יחליף לבגדי יום טוב בשבת סמוך לחשיכה, משום שנראה כמכין משבת ליום טוב, אלא ילבשם מבעוד יום ויכין בהם גם לכבוד שבת, או שלא ילבשם במצאי השבת עד שיהיה לילה וראי. והוסיף הבן איש חי (שנה א' פ' צו, הלכות ערב פסח שחל בשבת אות ד'), שמשלוב בגדי יום טוב בשבת אחר מנחה, יחליף גם את הכתונת מחדש שמת דבק בה פירור קטן של חמץ. והגרי"ח קניבסקי הורה בשם אביו (מבשעי תורה יום טוב עמ' ר"ב) שיש ללבוש את בגדי יום טוב כבר מערב שבת, שאם בשבת בסמוך ליום טוב ילבשם יש

סימן תעב

דיני הספה וארבע כוסות

[משנ"ב סי' א]

כדי ל'אכל מקד' וכו', ס'כ' מ'שק'ש'ף נ'לא י'ש'מ'ה³⁰.

(1) ובכדי שלא יתאחר בעשיית הסדר, כתב לעיל (סי' תנח ס"ק ד') שלכתחילה לא כדאי לאפות מצות כליל יום טוב, מלבד עוד קילקלים שיכולים לבוא על ידיו זה.

(2) ומטעם זה כתב הקצושי' (סי' ק"ח ס"ו) שאף יסדר מבעוד יום את הכרים שמיטב עליהם, וכן אם מנהגו ללבוש קיטל, כתב שם (סי' י) שיוכין אותו מבעוד יום, וכן לענין כל ההכנות לליל הסדר, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני פסח פי"ז סי' א) שיש להכין הכל קודם שילך לבית הכנסת להתפלל, כגון המצות והדין הכוסות והכיתות, וכן את סדר המקומות להסיבה.

ולענין סידור שולחן הסדר, כתב המכתב סופר (ח"א דף ק"י, ב ד"ה קדוש) שראוי לכל ירא שמים לסדרו בעצמו לאחר חצות, ולדקוק בכוסות שמעמיד למסוכים שיהיו מכותים כשיעור ולא יהיו פגומים, והוסיף שכן היה נהוג אביו החתם סופר, שהיה מכין את השולחן בזריזות נפלאה ובשמחה עצומה.

הלכות פסח סימן תעב

המשך מעמוד פ

(17) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ד) שבגד זה הוא בגד מתים, ולבושים אותו כדי להכניע את הלב שלא תזוח דעתו מחמת הנהגת השמחה והחירות שנהגים כלילתה הזה. והגרש"ז אויערבך הביא (הלכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 136) שהמנהג ללבוש קיטל' כבכל השנים, ולהיכנס עם הקיטל' לבית הכנסת, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תרי ס"ק יח) שאין להיכנס עמו לשם כיון שהוא מיוחד לתפילה, אך להשתין עמו מותר, ואף שכלל הסדר לכישת הקיטל היא לצורך סעודתו ואם כן לכאורה אינו מיוחד רק לתפילה, ביאר הגרי"ש אלישיב (נגד הקדוש פ"ב הע' ה') שלבישתו כלילת הסדר גם בשעת הסעודה אינה מורידה את הקיטל' מקדושתו, כיון שכל אכילת הלילה הזה היא מצוה.

[שעה"צ סי' יז]

כ'פ'ן ש'ק'ר'ה ש'ק'ה אחת לפני ה'ק"ל³¹.

(18) ומי שלא הספיק לנהוג אכילת כלל קודם החג, שבאופן זה עדיין לא בטלה ממנו אכילת שבעה, כתב השו"ע הרב (ס"ד) שנהגים שלא להסב, כיון שהסיבה נחשבת כדברים שבצינעה, ואבל זה הרי חייב לנהוג מנהגי אכילת הנהגים בעינעה.

ולענין ההלל כלילת הסדר, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תפ ס"ב) שהאבל אומד וגומר את ההלל, ואף שבבית האבל לא אומרים הלל, ביאר השו"ע הרב (ס"ה) שהלל זה הוא חובה ולכן חייב בו האבל.

הנהגים כשיטת השו"ע שאשה חשובה צריכה לחסב, כתב כשרית אור לעיון (חי' פט"ו חשובה ב) שסיון שוקטים כדעת המרדכי שהנשים שלנו כולן חשובות, לכן [לדעתם] בומנינו כל הנשים חייבות להסב כמו האנשים, ואם אכלה בלא הסיבה חייבת לחזור ולהסב [כמבואר בשו"ע להלן (סי' יז) לענין מי שאכל בלא הסיבה].

[משנ"ב סי' יג]

א'לא י'ש'ב כ'ר'ב³² וכו', ו'מ'ק'ל נ'ק'ום ה'ל'ב'ש א'ן מ'ח'ין כ'ה'י³³.

(16) ומטעם זה, כתב הערוך השלחן (סי' א) שיש לבאר מדוע בנוסח הנהגה נשתנה: שבמשנה שאם החכרה השאלה ישבכל הלילות אין אנו מסובין הלילה הזה כולנו מסובין, הוא מפני שבזמננו בכל הלילות היו רגילים להסב ולא היתה תמיהה בהסיבה של לילה זה.

ואף שבנשים סמכו להקל כדעת הראב"יה, מיזם באנשים לא סמכו להקל כדבריו, וביאר הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות מ) שתקנת הסיבה לא היתה לכלל הנשים כיון שלא היה דרכן בכך, אלא רק לנשים חשובות וכמו שכתב השו"ע, ובהכרח שאצל הנשים תלויה מצות ההסיבה לפי הרגלן בכל השנה, וכיון שבזמננו לא נהגו להסב כלל ממילא פטורות מהסיבה, אבל אצל האנשים תיקנו חז"ל לכולם בשווה, ולכן גם בומנינו אין מקום להקל.

מילואים הלכות פסח סימן תעב המשן מעמוד פא

ושיעור טעמה הרי הוא כמלא לוגמיו, אבל בארבע הכוסות של ליל הסדר המצוה היא שתיית הכוס, ולכן לכתחילה צריך לשתות את כל הכוס, ובדיעבד די ברוב כוס מדין ידכו כמלא.

[משנ"ב ס"ק לא]

כלהו איתן מכה הראשון³⁶.

36) וכן לגבי כוס של ברכת המזון כשמומנים כאחד, כתב לעיל (סי' קפב ס"ק ב) שאם יש כוס של ברכה רק ביד המברך, לגבי שאר המסובים הטועמים מהכוס אחר שהמומן שתה ממנה לא נחשב הדבר שהם שוחים מכוס פגום, משום שכולם נחשבים כאחד, הרי המברך טעם מכוס שלמה, וכן ביאר בשע"צ לעיל (סי' רעא ס"ק פט).

[ביה"ל ד"ה וישתה סלון]

בקצ"ף יג במשנה קרוכה³⁷ וכו', וכונן שהוא אדם קטן שצ"ע פן י"ג³⁸.

37) שם (סי' רעא ס"ק סח) הוסיף, שגם אדם שגדול בנופו ומלא לוגמיו הוא יותר מרביעיית, אינו צריך לשתות יותר מרביעית.

38) אבל קטן שאינו בן י"ג, כתב במשנ"ב להלן (סי' מז) שלעולם אינו צריך לשתות רוב רביעית, ודי שישתה כמלא לוגמיו שלו.

כיון לכל דבר, וגם על ידי שתית מיץ ענבים ויצאים ידי חירות, כי הרגשת חירות היא עיקר שם היין שחייבו לדי כוסות, אבל החוק של היין אינו מעיקר שם יין לענין זה. וכן דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק י) שמיץ ענבים טבעי כשור לדי כוסות [וראה שם טעם הדבר], וגם יש בו שמחת יום טוב.

הוסיף הגר"צ קרליץ (שם), שמיזם גם במיץ ענבים טבעי יש הידור לערב בו יין כדי שיהיה יותר דרך חירות, וכן הורה הגר"ש וואנר (מבית לוי ח"ו עמ' לב) שאף הנהגים לשתות מיץ ענבים, מיזם לכתחילה יוסיפו לו יין, ובמיץ ענבים טבעי די שיוסף מעט יין, והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ט) נתג למזוג את הכוס מהצד יין ומחצה מיץ ענבים מהדור.

[משנ"ב ס"ק ל]

היני, פלו לכתחילה או רבו בדיעבד³⁶.

36) ואף שלענין קידוש בשבת ויום טוב, כתב השר"ע לעיל (סי' רעא סי' ג) שצריך לשתות מהכוס רק שיעור מלא לוגמיו, ביאר בה"י מרן רי"ז הל"ה (פי"ז מהל' חמץ ומצה היט ד"ה הנראה) שעיקר דין הקידוש הוא הברכה על הכוס, אלא שהדין הוא שהמברך צריך שיטעום

הלכות פסח סימן תעב המשן מעמוד 162

הגיל שבו נחשב שהגיעו לכלל חינוך, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רטט ס"ק א) לענין חיובם בקידוש, שהוא כבן שש או שבע, כל אחד לפי חריפותו. וכן ילדות קטנות, כתב לעיל (סי' שמג ס"ק ב) שחייב כחינוכו, וכן כתב השר"ע הרב (שם) שדין קטנים.

[משנ"ב ס"ק מח]

כמלא לגמיו דין³¹.

51) וכדי להקל עליו שיוכל לשתות כשיעור, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ס) שיתן לקטן לשתות מיץ ענבים, שבוה יוכל לשתות כשיעור. וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 23), שאף שגדולים צריכים לדחוק את עצמם לשתות יין לארבע הכוסות, לקטנים יש להקל אף לכתחילה לשתות מיץ ענבים.

[משנ"ב ס"ק מט]

וכן לענין קידוש פי האי ג'א⁵².

52) אמנם אם אינו יכול להשיג בקלות כלי אחר, כתב לעיל (סי' קפג ס"ק יח) שאין להקפיד בזה.

חייבות הן במצוה זו, שהרי במתן תורה לא נפטרו מחיובים שהיו עליהן קודם לכן [והפמ"ג (סי' תעט א"א ס"ק ב) כתב, ששיטת התוס' במגילה (דף ד ע"א ד"ה שאף) בתירוצם השני שנשגב חייבות מדאורייתא מהטעם שאף הן היו באותו הנס]. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תענ ס"ק סח).

ואף באמירת ההלל, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעט ס"ק ט) שנשים חייבות בו כשם שהיבות הן בארבע כוסות, והכוסות הרי נתקנו לומר עליהן הלל והגדה.

[משנ"ב ס"ק מן]

מזנה למן⁵⁰.

50) וגיל הגיעו לחינוך, כתב השר"ע הרב (ט"ו) שמעת שיהיה הם מענין קדושת יום טוב ראוי להנכם לקידוש שאומרים על הכוס הראשונה, ומעת שמבינים בסיפור יציאת מצרים שהיא ההגדה הנאמרת על הכוס השניה, ראוי להנכם לשתות כוס שניה, וכן אם מבינים ענין ברכת המזון והלל שנאמרים על הכוסות האחרות. וכן לענין סדר שתיית ארבע הכוסות, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק יג) שצריך להנכם לשתותן על הסדר.

הלכות פסח סימן תעג המשן מעמוד פב

[משנ"ב ס"ק נ]

כמבאר לעיל סימן רע"ה סעיף ט, עין שם⁶.

6) ובטעם הדבר כתב השר"ע שם, משום שהוא מסתכל בספר רק כדי להיזכר בראשי פרקים, שהרי אין לך עם הארץ שאין ההגדה שגורה בפיו קצת, ולכן לא חוששים שמא יטה. ואף אם הוא עם הארץ שאין ההגדה שגורה בפיו כלל, ואפילו אין שם אלא נר אחד של שמן ואין לו אדם שישמור עליו שלא יטה, כתב במשנ"ב שם (סי' יז) שיתכן שיש להקל בזה, כדי שלא יבטל את מצות ההגדה שהיא מדאורייתא.

בהוצאה החדשה), שבליל הסדר הרי הברכה היא על שאר מצוות הלילה ואילו בהדלקה לא כיוונה אלא על ההדלקה לבד, לפיכך מותר לה לענות אמן, ובכך גם יש ליישב את המחוגות לברך בעצמן בשעת הקידוש פעם שנית שיהחייבו, כיון שבשעת ההדלקה לא היתה דעתן כלל על קיום מצוות הלילה.

5) ובאופן זה וכן כשאומרה בשאר ימי החג, כתב לקמן (סי' תרמג ס"ק ב) שישל לאומרה בלא כוס, שהרי ברכת הזמן יכול לאומרה אפילו בשוק.

פ באור הגולה

הלכות פסח סימן תעב

המדרש יקום, מפני (ג) שמצוה למהר ולאכל בשביל התנוקות שלא יישנו, (ד) יאכל לא יאמר קדוש (ה) עד שתתפשך: ב ייסדר שלחנו גפה (ו) בכלים (ז) נאים כפי כחו, ה' יניין מקום מושבו (ז) שישב בהסבה דרך חרות: הגה ואפלו עני שאין לו פרים (ח) ישב על (א) הספסל (מרדכי ריש פרק ע"ט): ג יפשהו מטב (ט) לא יטה על גבו ולא על פניו (י) ולא על ימינו, אלא על שמאלו. (יא) * (ואין חלוק בין אשר לאתרו) (טרד בשם רשבים ות"ח סימן קל"ז): ד יאשה (יב) אינה צריכה (ז) [ז] תסבה אלא-אם-כן היא תשובה: הגה וכל הנשים שלכו מקרי תשובות (מרדכי ריש פי ע"ט דרכינו ירוחם), אך לא נהגו להסב פי סמוכי על דברי רבנ"ה דכתב (יג) דבזמן הזה אין צריך[ק] (ק) להסב (ד"ט): ה' הפן אצל אביו (יד) צריך

באר היטב שיערי תשובה

(3) נאים. על השנה טוב למעט בכלים נאים וכו' לחרון, חרץ מליל פסח נרבה בכלים נאים. ומקורו לא הנה משמש במשנות של אי כי אם בקטח. עין מ"א. וכלא קרי בשואל שלא מדעת, דמסקא אינו מקפיד, ומשקטעו לשון מקורו העמידם על שלטון מקדו לראותם השמנים בלי שמושן. ועח"מ מ"ט. ועין ש"ך וט"ו סימן קכ: (א) הספסל. ולא ע"ג קרקע. ובמרדכי משמע דגרסין: סב על הספסל. גם מקר לסמוך על דרך חבורו, אכל לא על דרך עצמו דמתח' פדואג, מהר"ל: (ז) תסבה. כתב המ"ח דאכל כל י"ב חדש לא יסב, וגם אינו לובש הקיט"ל דבלא"ה לבו נקנעו. וכתב המ"ח: וכל דה"ה אכל תוך שלשים על שאר קרובים בשלא נתג שבעה קדם הרגל, ע"ש. וכתב"ג ספסל פסח מעפין סימן קעו כתב דאפילו תוך שבעה כיון דפסקה אכלתו חזי להסב וכן הפנה"ג, ע"ש, והסכים עמו הח"י וכתב: מנין לנו להחמיר באכילתו וקלא ולבשל ממצות תסבה, מ"מ אם אפשר לשנות קצת יושנה, ועכ"פ ילבש

משנה ברורה הקוה קריאת

לקרות קריאת שטע ולהתפלל גילוף חפר לביתו: (ג) שמצוה למהר ולאכל וכו'. רוצה לומר, לנהו לעשות הסדר כדי שלא יישנו והתינוקות, פשידעו שלא לשמטה הרבה (3) עד האכילה, וממילא לשלוח מה נשפחה ונשיב להם וקצם מה שכתוב ויהגדת לבנך ביום ההוא: (ד) אכל לא יאמר קדוש. רוצה לומר, דלא תיקא (ג) בין שמצוה למהר, ותחיל תקדוש והתנהגה מבעור יום, כמו שמצינו בשבת יום-טוב שישכח להוסיף מחל על הקדש ולקדש ולאכל מבעור יום, וכפ"ל בסימן רסו, קא משמע לן דלגבי פסח אינו כו', לפי שאכילת מצה היקשה לפסח שנאמר "על מצות ומרדים יאכלוה", ופסח אינו נאכל אלא בלילה, והקדוש צריך להיות בשעה (ז) הראויה למצה: ועוד, דכוס של קדוש (ה) היא אחד מארבע פוסחות, וכלהו בחר הגדה ומצה וקריר גרירי: (ח) עד שתחשוף. רוצה לומר, לאחר צאת הפוסחים (ו) ולא בין-השמות: ב (ו) בכלים נאים וכו'. ואף-על-גב דבכל השנה טוב למעט בזה משום וכו' לחרון, בליל-פסח מצוה להרבות, שזהו בכלל דרך חרות, ואמרו על מהר"ל, שפשיהו בידו משפנות של נכרים כלים נאים לא היה משמש בהם בשום פעם, רק בפסח היה מנהגו להשיים אותם על שלחן מיוחד לשמח בראיתם: (ז) שישב בהסבה: רוצה לומר, ראשו מטה (א) לצד שמאל (ז) על המטה או על הספסל וכו' (ח) יסב (ט) על הספסל. בן צריך לומר, ולצד שמאלו. ואם אין לו ספסל והוא יושב על הקרקע (יבמו בארצות המזרח), גם-כן צריך להסב על צד שמאל (פמ"ג), עוד כתבו הפוסקים, דאם סומך עצמו (ט) על ברפי חבירו, גם זה מקרי תסבה על-פי הדחק, אבל לא על ברפי עצמו, דמתח' פדואג: ג (ט) לא יטה וכו'. דנה לא מקרי דרך חרות: (י) ולא על ימינו. דלא שמה תסבה, כיון שצריך (י) לאכל בימינו. ועוד טעם אחר יש, דשמה יקדים קנה לנשט, דנשט הוא בצד ימין, וכשהוא מטה ראשו כלפי ימין נפתח הכיבוע שעל-פי הקנה מאליו ויכנס שם המאכל, ונבוא לידי סנה: (יא) ואין חלוק וכו'. רוצה לומר, דגם אשר צריך להסב על שמאל כל אדם, ואף-על-גב דהוא אובל תמיד בשמאלו, ואם-כן לטעם ראשון הנה צריך להסב על ימינו, מפל מקום אין לחלק, מפני טעם שני שמא יקדים קנה לנשט, (יא) והאי טעמא גריסא לן משום דנהו סבבא, ודמיקרא סבבא מאסורא, (יב) ויאכל אותו הפעם בימין כל אדם. ובדיעבד (יג) אם הסב על צד ימין יצא, דמינן שולו הרי הוא פשמאל כל אדם: ד יב אינה צריכה תסבה: דסתם אשה אין דרבה להסב בשום פעם: (יג) דבזמן הזה אין צריך להסב. טעמו, כיון דאין גילולת בארצנו בשאר זמנות השנה להסב אלא יושב בדרבנן, אבל תוך י"ב חדש על אביו ואמו או תוך שלשים על שאר קרובים, כגון שלא נתג שבעה לפני הרגל, אף שהיא חזי אף שהיא חזי אף על ברפי חבירו או על ברפי חבירו, וקריט"ל (טז) נתגו שלא ללבש, (יז) ומפיל מקום הלובש אין מוחין בידו: (יד) צריך תסבה אפלו וכו'. ואף דהבן חזי בכבודו ובמוראו, וכל-שכן אם הוא רבו, מפל מקום צריך

שיער הצינן (3) מקור האי דינא הוא מביבא דחופסין המצה בשביל התנוקות, וכפרוש נש"י בסד לשנא דמקורו לאכל, והסנה על-חרון כמו שכתבנו, דאי אפשר לומר דהסנה הוא שצריך בהגדה, דאסור טאכילה הוא העקר? וכתבין שמועה לטורש"ב בסב בנה הלשון: ובמקום דאכילתו כדי שלא יישנו, ואתנוקות קאי, ופרוש זה אתי שפיר טפי. ומפל מקום אין לטאכילם טרבה, שאדנבה, טפי יש לחש שישנו על-ידי זה, וכמו שכתב הרש"ב בסוגיא, עין שם. ואפשר עוד לומר דכנתה הסבה, ושפיר יש לסהר ולהגיב לדי מוציא מצה כדי שישארו התנוקות למה אוקלין מצה וקשטן מסבין דוקא, ולמה אוקלין מורה, וכן השבול בחוקים, ואף-על-גב דבסדר סגדה תקנו מה נשתנה סגדה, אין כן כלום, דעקר השאלה ותתמהל על התנוק הוא בשעה שצוה המעשה בצינו, וצריך ציון: (2) חוספות ושאר פוסקים: (7) ט"ז: (ה) מגן-אברהם בשם תרומת-הדשן: (1) אחרונים, וכן באר בהגדה בחישי מתי"ם חלאה: (ז) רש"י: (8) בן איתא בדרבימ'שה ובמרדכי ובחידושי ריטב"א: (9) והוא מנמרא דף קח, עין שם, ומשמע דדוקא בשעת הדחק ציון חס: (10) גמרא: (יא) תרומת-הדשן, והוא בבית-יוסף: (יב) וישבין בסבבא דבן שמועה: (יג) פרי-מגדים. ולפי מה שכתב הפרי חדש בצינן זה, עין שם, אין דין זה בריוו פ"ל פ"ד: (יד) רוצה לומר, מכוין שעברה שעה אחת לפני הרגל: (טז) חקי-צוק ותק"ו ודרד-חיים פ"ל העתיקה מנגסת הגולה, ודלא קפ"ח ונגן-אברהם: (טז) ב"ח וש"א: (ח) חיי-אדם, משום דהש"ו חקי-צוקב חסידו שישכח ללבש:

תרגום: 1 פגד עלין לכו. (א) כן הוא בטור ובמשנה-בחרה לקמן סעיף קטן ב.

הלכות פסח סימן תעב

(ס) [וה] **הסבה** ^{אפלו} הוא רבו מבהק. ^{תלמיד} לפני רבו (טו) אינו צריך הסבה ^{אפלו} אינו רבו מבהק, (טז) **אלא-אם-בן** (יז) יתן לו רבו (יח) רשות. ^{ליתלמיד-הקם} מכלג בדורו, אף-על-פי שלא למד ממנו פלום, חשוב כרבו ואינו צריך הסבה. (ודוקא פשאילין על שלחן אחד, אבל אם אוכל (יח) על שלחן בפני עצמו צריך להסב) ו' **השמש** (יט) צריך הסבה: ז' **יכל** מי שצריך הסבה, אם אבל או שתה בלא הסבה *לא יצא וצריך לחזור לאכל ולשתות בהסבה: הגה ויש אומרים דבזמן הזה דאין צריך להסב, כדאי הוא ראב"ה לסמוך עליו שפדיעבד יצא בלא הסבה (אנחה פוק ערבי פסחים). (כ) *ונראה לי, אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסבה *אין לחזור ולשתות בהסבה, ה"ש בה חשש שנגרעה (ו) כמוסיף על הכוסות, אבל בשני כוסות ראשונות חזרו וישקה (כא) בלא ברכה (והנהיג), (כב) וכן באכילת מצה. וילכתלה נטב

ט חסות והראש
שם י שם פונקא
כ הראש והמרה
סדוק סגיות
הקרא ל קרחת
הדש בו טב במקרא
כעא ונקשא וכן
הפוסקים
ב הראש שם מדק
לשון המרא. וכן
הקפ"ם
אכילת מצה מותר וכן
כתבו שאר פוסקים, ובהנהגות

באר היטב

הקיי"ל שהוא כגד מתים, וכ"כ הש"י ודלא פמ"א, עכ"ל. (כ) **הסבה**.
[דמקטמא קטל לו]. ונפ"ח פסק דאין מטב א"כ יתן לו אכיר לשות. ועין
בהשבו"ח פנים קארוח סימן צג: (י) **רשות**. וכן הייב על הרב לתת לו

שערי השוכה

לכותו כד אמר חזק יב"ח שרצה להסב, ע"ש: [ו] **הסבה**. עכ"ל. ונ"ש בסמ"א
שצ"תו שאם הוא רבי מכהן פטור מהסבה:

רשות, ט"ו. וכל זה בתלמוד של תורה, אבל תלמיד של אמנות ככל ענין מסב: (י) **כמוסיף**. מ"י כיון שאסור לשתות בתיקם א"כ מתחלה לא היה דעתו לשתות
וצריך לברך וכו' כמוסיף. אבל בראשונות כיון שפטר לשתות בתיקם א"כ היה דעתו עליו לא יצא לברך; ונ"ל תאירנה שאין צריך לשתות בין הראשונות א"כ ה"ל
נמלך ואם שותה צריך לברך וה"ל כמוסיף, לכן לא חזרו ומשקה וינסך על ראב"ה, אבל בכוס שני חזרו ומשקה, והיא אפלו שותה יין ה"ל הפעולה כוס שני
פטור; ונ"ל דבתחלת הסבה יצא דעתו לחזור ולשתות בין הראשונות, ואז אם טעה ושקה בלא הסבה חזרו וישקה בלא ברכה, עכ"ל מ"א. ונ"ש בסימן תעט פסק
דקבל ד' כוסות אם שסען בלא הסבה יצא, וכן נ"ל עקר, ח"י, וכ"כ הגאון: (ח) **מצה**. עין בפסקי פתרא"י סוף סימן קנב דמ"ב פ"ב וסמ"י והרא"ש והמ"ד

משנה ברורה

הסבה, (יח) דמקטמא אב מחיל להנה"ל: (טו) אינו צריך הסבה.
משום דברילשא אמר צריך, נקט הקא אינו צריך, אבל באמת
אסורא (יט) נמי איכא להסב בפניו, דמורא רבו כמורא שמים:
(טז) **אלא-אם-בן וכ"ו**. ואז (כ) מהיב להסב: (יז) **יתן לו רבו**
רשות. הינו שגרשהו בפרוש"ל [ח"ו]. ואז מהיב (כא) אפלו ברבו
מבהק: (יח) **על שלחן בפני עצמו וכ"ו**. אף-על-פי שהוא
(כג) בפני רבו. וטעמו, כיון דהוא בשלחן בפני עצמו אין הסבה
שלו זלוול לכבוד הרב. ופרי תנש חולק בזה, ודריבה פל שראאהו
רבו, אינו יכול להסב משום מוראו. ופרי-מנדים פ"ב ששאפ"ן זה
טוב שיטל מקמו רשות: ו' **(יט) צריך הסבה**. ואפלו (מ) בפני
אדונו, דאף-על-פי שהוא קמיד מלשעבד להתעסק בצרכי הבית,
מכל מקום מהיב הוא להראות חרות בלי-לפסח ולאכל על-פל-
פנים בזה מצה וכו' אפיקומן וארבע כוסות בהסבה:²⁰ והוא הדין

באר הגולה

הצרכייהו תבמים כלל הסבה¹⁹, וצריך ע"ז. ועין בשבלי-לקט סימן ריח, ופרוש
קישוא יקדים קנה לרש"י הוא משנה מפורש פל המפרשים, ולפי זה נשפתי
אצלו כל הריגים הטבארים באן, ושום פוסק לא ברש כדבריו: * לא יצא
וצריך לחזור ולאכל. נראה דלדעת מחברו אם גמר פל השעויה וברך ברפת
המוון ואחר-כך נוכר שלא היה בהסבה, צריך לחזור ולברך 'המוציא' ועל
אכילת מצה, מה שאין פן לשיאומרים אינו צריך לחזור ולברך על אכילת
מצה. ופשוט דאף דלכתחלה מצוה לאכל שני ימים בהסבה, פמבאר בסימן
תע"ג, מכל מקום בדיעבד יצא בכוח אחד: * ונראה לי אם לא שתה
כוס שלישי וכו'. ודעת ה"ר רבכל הר' כוסות לא חזרו ומשקה, ויטמך
על דעת אבי העזרי, וכן קמ"ב החק"י ע"כ, מיהו אנו אין לנו אלא דברי
הרמ"א, שהרי כמה אחרונים פסקקים גם על הכרעת הרמ"א פ"ה ודעתם
אין לצרף דעת אבי העזרי להקל בזה ועין במאמר טרדכי פ"ה ח"ש"ו. ועל-
כ"פנים אין לנו להקל יותר מדעת הרמ"א, וכן הוא דעת מגן-אברהם ואלה
רבה והפ"י ושי"א: * אין לו לחזור ולשתות בהסבה. כתב בנדרים ה"א.

פועל (כס) שיש לו תלמיד לקמרו אמנות, ח"כ התלמיד בהסבה, וכן עבדים (כו) עבדים ח"כ בהסבה, על-פל-פנים ככונת ראשון
כשמש. ולענין עבד פנעני, (ס) עין באחרונים: ז' (כ) **ונראה לי אם לא שתה וכ"ו**. רוצה לומר, דכיון כוסות הראשונות דמפ"ר
לשתות פשה דבעי, דמובח לקמן סימן העג [דכהו לא אמרינן (מ) שנגרעה כמוסיף על הכוסות]. צריך לחזור ולשתות אם לא עשה
הסבה, ה"ל זה אלא שתת רשות נמי שרי²¹, מה שאין פן אם שכח להסב בכוסות אחרונות אין לחזור ולשתות, (מ) שהרי שחית
רשות אסור שם מפני שנגרעה כמוסיף על הכוסות, ואם-כן כיון דלהראב"ה אין צריך להסב, ממילא הוא שתת רשות דאסור בין
כוסות אחרונות: (כא) **כלי ברכה**. פ"ב מגן-אברהם, וכל זה לעקר הדין דרשות כ"ד לשתות כמה כוסות, אבל למנהגנו שאין שוחין
שום כוס אפלו בין כוסות ראשונות, וכדמבאר בסימן תעג סעיף כ"ג²², ה"ל זה כגמלך ואם שותה צריך לברכה²³. והוסיף עוד, דלפי זה (ב) אפלו
בין ראשון לשני אין כדאי שיחזרו וישקה, כיון שמבדיל עליו נראה כמוסיף עוד כוס על הכוסות ונדמבאר בפור סימן תעג ק"שם א"ב
העזרי, ולכן לא חזרו וישקה, ויטמך על דעת אבי העזרי כמו בכוסות אחרונות. ומיהו, אם שכח ולא הסב בכוס שני חזרו וישקה
בהסבה בלי ברכה, ד"ל ה"ו כגמלך, (ל) שהרי גם בחוף הפעולה אם רוצה לשתות אין צריך לברך וס"מך על ברפת כוס שני. וכן
שקדם שמבדיל על כוס ראשון (לג) יתנה בדיעתו לחזור ולשתות בין הכוסות הראשונות, ואז אפלו יטעה וישקה פ"ה ראשון בלי הסבה,
יכול לשתות כוס אחר בהסבה ובלי ברכה ולא יצא נראה כמוסיף: (כב) **וכן באכילת מצה**. הינו, שחזרו ויאכל הפנות מצה וכלא

שער הציון

(יח) שאלות פרשת זו וכו' לאב"ה ואב"ה: (י"ג) דרכי-ישיבה, וכן מכתב ספרדים, וכן פתבי אחרונים: (כ) מסקנת פ"י חדש, וכן משמע מ"י"ן גיאית
שקמ"ב: אף-על-יב דהסבה מצוה, כבוד רבו נמי מצוה, ומצוה דכבוד תורה עדיף, ומשילא כיון דהרב מחיל לו איכא מצוה דהסבה, וכן משמע לשנא
דמחבר מ"ב: אינו צריך אלא-אם-בן וכ"ו, משמע דבנה צריך: (ל) פרי תנש: (כג) דרכי-ישיבה ק"שם מ"י"ן ב"ה. ועין שם עוד מה שהביא בשמו,
שדעתו דתלמיד אצל רבו אינו צריך אבל רשאי, והשיג עליו החר"ב-ישיבה, עין שם, ואפשר דמשום זה תקל מתרי" ברוחא גם בסמוך על שלחן אחד, מה
שאין פן לירדן דאסורא איכא אי אפשר להקל בזה, ובהפ"ר תנש: (כד) דאף שבכל יום חולק כבוד לרבו ואינו מראה שררה לפניו, אפלו הכי
צריך להסב לראות חרות, פן משמע בשאלות: (כו) פרי תנש והק"י ע"כ ואלה רבה ותגרי"ו, וכדמובא מרבנו ט"ו, עין שם: (כז) חק"י ע"כ ואלה רבה. ועין
בברכי-ישיבה: (כח) משום דאז חקרא מרד גריר תאות אכילה²⁴: (כט) מאמר-מ"דכי ומה-ש"לום והמ"משה וכפ"שמות ופרי הרמ"א: (ל) וכן כתבו האלה רבה
ותגרי"ו ודרכי-ישיבה: (לא) אם לא שאין דעתו לשתות יין ה"ל הפעולה מ"י"ן: (לב) ולא מתיי עצה זו גם כן כוס שלישי רביעי שלא יצטרך לברך ולא יתנה
נראה כמוסיף, דתם אסור לכהן פוסקים משום שקרות ואין לחלק בין שצטרף לברך או לא, וכן צריך לומר לפי שיטת אבי העזרי המובא בפור סימן תעג:
תרגום: 1 כגד עליו לכן.

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲב

ביאורים ומוספים

[מיהל ד"ה ואין חלק]

לא הִזְדַּיְקוּהוּ תַּקְמִים קָלָל טַבְּהָא⁽¹⁹⁾.

19) ובטעם הדבר כתב הכף החיים (סי' ב), שלא תיקנו חז"ל הסיבה אלא דרך חירות ודרך תענוג ולא דרך צער [דהיינו אם יבוא מזה לדידי צער], ולכן גם מי שיש לו מכה ביד שמאל ואינו יכול להסב על ידו, הריחה מצטער ופטור. וכן אדם שקשה לו להסב, כגון זקן או חולה, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח פי"ז סי' ה) שיש לו למצוא עצה ודרך איך להסב באופן שלא יצטער מכה, אך אם בכל האופנים ההסיבה גורמת לו צער, פטור הוא ממצות הסיבה.

[משנ"ב ס"ק יד]

דְּמַסְתְּמָא אָב מְהִיל לְבַנְהָא⁽²⁰⁾.

20) אבל אם אומר לו האב שאינו מוחל על כבודו, כתב הערוך השלחן (סי'ו) שאין הבן רשאי להסב, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 22) שלא אומרים בזה שרעת האב בטלה אצל רוב האבות. והכף החיים (סי' ל"ג) כתב, שבמקום שידוע שהאב אינו מוחל על כבודו, ראוי שהבן יבקש רשות מאביו, כיון שיש דעות בפוסקים שבטלה דעת האב.

ובן המסיב אצל אמו, דעת הגרי"ש אלישיב (שם) שדינו שווה לבן המסיב אצל אביו.

וחתן אצל חמיו וחמיו הוא רבו או מופלג בדורו, דעת הגרי"ש אייערבך (הליכות שלמה פסח פי"ג דבר הלכה את לחו) שאין דינו כבן אצל אביו, ולכן אין צריך הסיבה וככל תלמיד אצל רבו, וכן דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח פי"ז סי' ח) שאינו צריך להסב, אלא אם כן יטול ממנו רשות.

[משנ"ב ס"ק טו]

דְּמוֹרָא רַבָּי מְנוּרָא שְׂקָמָא⁽²¹⁾.

21) ואף רבו ששמע ממנו שיעודים במשך זמן מסוים, דעת הגרי"ש אייערבך (מועדני שלמה פסח עמ' יא) שדינו כרבו שאינו מובהק, וצריך לבקש ממנו רשות כדי שיוכל להסב, ובל שכן אם הוא תלמיד חכם מובהק.

ורב העיר שהוא מנהיג את בני עירו וכל עניני העיר נעשים על פיו, כתב המהר"ל (הגדה של פסח גבורות ה' עמ' כז) שאף אם לא למד ממנו כלום אין צריך הסיבה, אלא אם כן נתן לו רשות.

[משנ"ב ס"ק יז]

הַיָּבֵב שְׁתַּרְשֵׁהוּ בְּפִרְשֵׁהוּ⁽²²⁾.

22) ואף אם הוא מושער שאם ישאלהו בוראי ירשה לו להסב, דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 22) שאינו יכול להסב.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְכַנֵּית אֶפְיָקוּמֵן וְאֶרְבֵּשׁ כּוֹסוֹת בְּהַסְבָּהָא⁽²³⁾.

23) ובעת שמברך את ברכת היין או ברכת המצה, כתב הברכי יוסף (סי' תעג סי' יד) שלא יסב, וביאר הגרי"ש אייערבך (הליכות שלמה פסח פי"ג דבר הלכה את לחו) שאמירת הברכה צריכה להיות בכבוד ראש ובמורא, ולכן אין לאומרה בהסבה.

[משנ"ב ס"ק כ]

דְּלוּ יְהָא אֶלְא שְׁתַּנֵּית רְשוּת נְמִי שְׁרִי⁽²⁴⁾.

24) וכל זה בין הכוסות, אבל אחר שימוזג את הכוס השני, כתב בבית הלל לקמן (סי' תעג סי' ד"ה הרשות בידו) שרעת השו"ע היא כדעת האוסרים לשתות אפילו שתיית מצוה מומן מוגת הכוס השני, וכל שכן שתיית רשות.

[שעה"צ ס"ק כח]

מְגֵרָה גְרִיד תְּאֵנָה אֶכְלֵהָ⁽²⁵⁾.

25) ואף כששוחה מעט יין שהוא סוער את הלב ואינו גורר את תאוות האכילה [כמו שכתב השו"ע לעיל (סי' תעא סי' א)], כתב השו"ע הרב (סי' תעג סי' א) שמ"מ לאחר שתיית הכוס השניה מותר, ומשוב שכיון ששוחה את שני הכוסות הראשונות, הרי אפילו אם ישתה רק מעט נחשב הרבר כשתיה מרובה שגוררת את תאוות האכילה.

[משנ"ב ס"ק כא]

אֶפְלוּ בֵּין כּוֹסוֹת רֵאשִׁינוֹת, וְכַדְמְבָאָר בְּסִימָן תַּעֲב קְעִיף גַּם⁽²⁶⁾, הָיִי לָהּ כְּנַמְלָף וְאִם שׁוֹתָה צְרִיף לְבָרְרָה⁽²⁷⁾.

26) והוא דוקא כששוחה משקה המשכר, אבל משקה שאינו משכר, כתב שם (סי' עז) שמותר לשתות בין הכוסות.

27) והיינו שלא היה היין מונח לפניו על השולחן, אבל אם היה יין מונח לפניו, ראה מה שכתב במשנ"ב שם (סי' יג) ובשעה"צ שם (סי' יח).

